

الله أكبر
الله أكبر

الله أكبر

۱۳۸۷/۱۰/۲۱
۸۴۲۶

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته: حقوق بین الملل

ضرورت اصلاحات در سازمان ملل متحد با تأکید بر نهادهای دو دهه‌ی اخیر

بوسیله:

نازنین برادران

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر فرهاد طلایی

۱۳۸۷ / ۱۰ / ۲۱

کتابخانه و مراکز علمی
فصل ۱۳۸۷

شهریور ۱۳۸۷

۱۰۶۶۸۸

به نام خدا

ضرورت اصلاحات در سازمان ملل متحد با تأکید بر نهادهای دو
دهه‌ی اخیر

توسط:

نازنین برادران

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از
فعالیت‌های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته:

حقوق بین‌الملل

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی

دکتر فرهاد طلائی، استادیار بخش حقوق عمومی و بین‌الملل (رئیس کمیته)

دکتر نادر مردانی، استادیار بخش حقوق عمومی و بین‌الملل

دکتر محمد امامی، دانشیار بخش حقوق عمومی و بین‌الملل

تقدیم

این برگ سبز

نثار لحظه‌های مادرم،

که مهر چشمانش فروغ راهم شد و گرمی دستانش زندگیم بخشید.

سپاسگزاری

بدین ترتیب از مقام شامخ استاد گرانقدر جناب آقای دکتر طلایی که بارها با صبر و حوصله مرا به حضور پذیرفتند و با دقت و حوصله کاستی‌های پایان‌نامه را متذکر شدند تشکر نموده و از ایشان به جهت ارشادات ارزنده و مساعدت‌های دلسوزانه و عالمانه ایشان کمال قدردانی را دارم؛ هر چند عنایت بزرگوارانه ایشان بیش از آن است که در بیان آید.

همچنین مقام شامخ اساتید بزرگوار جناب آقای دکتر مردانی و جناب آقای دکتر امامی را ارج نهاده و از مشاورات ارزنده و نیز دقتی که در تصحیح پایان‌نامه مبذول نموده‌اند کمال سپاسگزاری را دارم.

همچنین استاد محترم جناب آقای دکتر فروغی که بزرگوارانه راهنمایی نمودند، نهایت سپاس تقدیمشان می‌گردد.

همین‌طور از همکاری جناب آقای عبداللہیان (مسئول آموزش تحصیلات تکمیلی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز)، خدمات تایپ و حروفچینی ایثارگران، پرسنل دلسوز و زحمتکش کتابخانه‌های دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز، کتابخانه میرزای شیرازی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی قدردانی و تشکر می‌نمایم.

چکیده

اصلاحات در سازمان ملل متحد با تاکید بر نهاد های دو دهه‌ی اخیر به وسیله : نازنین برادران

سازمان ملل متحد به عنوان بزرگترین و مهمترین سازمان بین المللی در سال ۱۹۴۵ میلادی شکل گرفت. اگرچه هدف اصلی سازمان ملل متحد حفظ صلح و امنیت بین المللی بود، از دیگر اهداف این سازمان گسترش همکاری میان اعضای جامعه‌ی جهانی در زمینه‌های مختلف علمی، فنی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، حقوقی و غیره می باشد. پس از گذشت بیش از شش دهه از عمر این سازمان، اکنون ضرورت اصلاحات ساختاری و ماهوی در این نهاد بین المللی به روشنی احساس می‌شود. ضرورت این امر به ویژه به دلیل تحولات جهانی در دهه های گذشته و همچنین افزایش تعداد اعضای سازمان ملل متحد از ۵۱ عضو در سال ۱۹۴۵ میلادی به ۱۹۲ عضو در سال‌های می باشد که البته همین افزایش اعضا لزوم هماهنگی سازمان با ضروریات ناشی از این افزایش عضویت را نشان می‌دهد. به علاوه بر آن در زمان شکل‌گیری سازمان ملل متحد مهمترین چالش فرا روی جامعه‌ی بین المللی جلوگیری از بروز جنگ جهانی دیگری بود، اما امروزه تهدیداتی چون تروریسم، گسترش سلاح‌های هسته‌ای، بیولوژیک و شیمیایی، جنایات سازمان یافته‌ی فرا ملی، فقر و عقب ماندگی اقتصادی، عدم وجود امکانات بهداشتی کافی و گسترش بیماری‌های چون ایدز، تخریب محیط زیست و غیره بیش از هر چیز صلح و امنیت بین المللی را به مخاطره انداخته است.

بدین لحاظ در این پایان نامه تلاش بر آن است که مبانی و ضرورت اصلاحات ساختاری و ماهوی در سازمان ملل متحد بیان گردد و پس از پرداختن به نقاط ضعف موجود در ارکان اصلی سازمان، پیشنهادهایی جهت بهبود عملکرد آنها مطرح شود و علاوه بر آن تهدیداتی را که امروزه فرا روی جامعه‌ی بین المللی قرار دارند مطرح کرده و به اقدامات اصلاحی ضروری که در سازمان ملل متحد جهت مواجهه با این چالش‌های نوین بایستی صورت گیرد پرداخته شود. همچنین در این پایان نامه نهادهای جدیدی را که در سال‌های اخیر در طی روند اصلاحات در سازمان ملل متحد به وجود آمده‌اند (شورای حقوق بشر و کمیسیون تحکیم صلح) مطرح کرده و ساختار و چگونگی عملکرد و نقاط ضعف و قوت آنها مورد تجزیه و تحلیل قرار داده می شوند.

این پایان نامه نتیجه می گیرد که لزوم اصلاحات ساختاری و ماهوی در سازمان ملل متحد با توجه به چالش های دنیای امروز امری روشن و آشکار است و این اصلاحات بایستی در وهله ی اول در ارکان اصلی سازمان که عمده ی کار سازمان در این ارکان صورت می گیرد، انجام شود و از سوی دیگر سازمان باید در برنامه ها و سیاست های خود روش نوینی را جهت هماهنگی با مسایل امروز پیش روی سازمان چون تروریسم، گسترش تسلیحات، فقر و عدم توسعه ی اقتصادی، تخریب محیط زیست و غیره در پیش گیرد و همچنین به نهاد های جدید التاسیس چون شورای حقوق بشر و کمیسیون تحکیم صلح اختیارات بیشتری داده شود.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	هدف
۵	سابقه‌ی علمی
۷	مراحل و روش تحقیق
۸	محتوای پژوهش

فصل اول: بررسی مبانی و روند اصلاحات در سازمان ملل

صفحه	عنوان
	متحد
	مقدمه
۲۸	مبحث اول: مبانی اصلاحات در سازمان ملل متحد
۳۰	مبحث دوم: تاریخچه اصلاحات در سازمان ملل متحد
۳۲	مبحث سوم: شیوه‌های تحول در سازمان ملل متحد
۳۶	گفتار اول: متروک ماندن اجرای برخی مقررات منشور
۳۷	گفتار دوم: تفسیر منشور
۳۸	گفتار سوم: انعقاد موافقت‌نامه‌هایی که جانشین یا مکمل مواد منشور شده است
۳۹	گفتار چهارم: ایجاد ارگان‌های تابعه
۴۰	نتیجه‌گیری
۴۲	

فصل دوم: ضرورت اصلاحات ساختاری و ماهوی در

ارکان اصلی سازمان ملل متحد

صفحه	عنوان
	مقدمه
۴۴	مبحث اول: مجمع عمومی
۴۶	گفتار اول: وظایف و اختیارات مجمع عمومی
۴۶	گفتار سوم: اصلاحات ضروری در مجمع عمومی
۴۸	مبحث دوم: شورای امنیت
۵۳	

۵۴	گفتار اول: مبانی و پیشینه کوشش‌ها برای اصلاح شورای امنیت
۵۶	بند اول: روند احیا و فعال شدن شورای امنیت
۵۷	بند دوم: افزایش اعضای سازمان ملل و مسئله‌ای نمایندگی در شورای امنیت
۵۸	بند سوم: برخوردهای دوگانه و سیاسی کاری از سوی شورای امنیت
۵۹	گفتار دوم: شرایط جدید و تشکیل گروه کاری اصلاح ساختار شورای امنیت
۵۹	بند اول: اصلاحات در شورای امنیت از طریق افزایش اعضا
۶۱	بند دوم: اصلاحات در شورای امنیت از طریق بهبود روش‌های کار
۶۳	گفتار سوم: اصلاح ساختار شورای امنیت در گزارش دبیر کل و هیأت عالی رتبه‌ی منصوب از جانب او
۶۵	مبحث سوم: شورای اقتصادی و اجتماعی
۶۶	گفتار اول: وظایف و اختیارات شورای اقتصادی و اجتماعی
۶۶	گفتار دوم: اجلاس‌های شورای اقتصادی و اجتماعی
۶۶	گفتار سوم: نهادهای وابسته به شورای اقتصادی و اجتماعی
۶۷	گفتار چهارم: رابطه با سازمان‌های غیر دولتی
۶۸	گفتار پنجم: اصلاحات ضروری در شورای اقتصادی و اجتماعی
۷۲	مبحث چهارم: شورای قیمومت
۷۳	گفتار اول: نظام قیمومت
۷۵	گفتار دوم: اصلاحات ضروری در شورای قیمومت
۷۶	مبحث پنجم: دیوان بین‌المللی دادگستری
۷۷	گفتار اول: لزوم تقویت نقش دیوان بین‌المللی دادگستری در حل و فصل اختلافات بین‌المللی
۷۹	گفتار دوم: لزوم توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی دادگستری در حل و فصل اختلافات بین‌المللی
۸۰	گفتار سوم: لزوم حضور اتباع کلیه‌ی کشورها در دیوان بین‌المللی دادگستری
۸۱	مبحث ششم: دبیرخانه

صفحه	عنوان
۸۱	گفتار اول: دبیر کل
۸۲	گفتار دوم: وظایف و اختیارات دبیر کل
۸۳	گفتار سوم: اصلاحات موردنیاز در دبیرخانه ی سازمان ملل متحد
۸۷	نتیجه گیری
فصل سوم: اصلاحات در سازمان ملل متحد جهت مبارزه با چالش های دنیای امروز	
۹۱	مقدمه
۹۴	مبحث اول: سازمان ملل متحد و مبارزه با تروریسم
۹۴	گفتار اول: تعریف تروریسم
۹۶	گفتار دوم: بررسی کنوانسیون های بین المللی موجود در زمینه ی مبارزه با تروریسم
۹۹	گفتار سوم: اصلاحات موردنیاز در سازمان ملل متحد جهت مبارزه با تروریسم
۱۰۱	بند اول: نقش شورای امنیت در مبارزه با تروریسم
۱۰۲	بند دوم: پیشنهادات اصلاحی جهت افزایش کارایی شورای امنیت در مبارزه با تروریسم
۱۰۳	مبحث دوم: سازمان ملل متحد و مبارزه با سلاح های شیمیایی، بیولوژیک و هسته ای.
۱۰۴	گفتار اول: اقدامات اصلاحی ضروری در سازمان ملل متحد جهت مبارزه با سلاح های شیمیایی، بیولوژیک و هسته ای
۱۰۴	بند اول: تسلیحات هسته ای
۱۰۶	بند دوم: تسلیحات بیولوژیک و شیمیایی
۱۰۷	بند سوم: اصلاحات در شورای امنیت جهت مبارزه با سلاح های کشتار جمعی
۱۰۸	مبحث سوم: سازمان ملل متحد و مبارزه با جرایم سازمان یافته ی بین المللی
۱۰۸	گفتار اول: جنایات سازمان یافته فراملی
۱۰۹	گفتار دوم: مصادیق جنایات سازمان یافته ی فراملی

صفحه	عنوان
۱۱۰	گفتار سوم: اقدامات اصلاحی ضروری در سازمان ملل متحد جهت مبارزه با جرایم سازمان یافته بین‌المللی
۱۱۱	مبحث چهارم: سازمان ملل متحد و توسعه اقتصادی و مبارزه با فقر
۱۱۲	گفتار اول: اصلاحات ضروری در سازمان ملل متحد جهت ایجاد توسعه و مبارزه با فقر
۱۱۳	بند اول: اصلاحات ضروری جهت ایجاد توسعه اقتصادی
۱۱۵	بند دوم: اصلاحات ضروری جهت رشد تجارت بین‌الملل
۱۱۶	بند سوم: برنامه‌ریزی برای طرح‌های ملی ضروری جهت توسعه اقتصادی و مبارزه با فقر
۱۱۷	مبحث پنجم: سازمان ملل متحد و بهداشت و مبارزه با بیماری‌ها
۱۱۷	گفتار اول: اقدامات اصلاحی ضروری در سازمان ملل متحد جهت گسترش بهداشت و مبارزه با بیماری‌ها
۱۱۸	بند اول: اقدامات اصلاحی ضروری در سازمان ملل متحد جهت مبارزه با ایدز
۱۱۹	بند دوم: اقدامات اصلاحی ضروری در سازمان ملل متحد جهت دفاع بهتر از بهداشت عمومی
۱۲۰	مبحث ششم: سازمان ملل متحد و مبارزه با تخریب محیط‌زیست
۱۲۱	گفتار اول: نهادهای مرتبط با مسئله‌ی محیط‌زیست در چهارچوب سازمان ملل متحد
۱۲۲	گفتار دوم: بررسی نقاط ضعف سازمان ملل متحد جهت مبارزه با تخریب محیط‌زیست
۱۲۴	گفتار سوم: اقدامات اصلاحی ضروری در چهارچوب سازمان ملل متحد جهت مبارزه با تخریب محیط‌زیست
۱۲۶	نتیجه‌گیری
فصل چهارم: نهادهای جدید در سازمان ملل متحد	
۱۲۹	مقدمه

- ۱۳۰ مبحث اول: کمیسیون حقوق بشر
- ۱۳۱ گفتار اول: وظایف کمیسیون حقوق بشر
- ۱۳۱ گفتار دوم: آیین‌های نظارتی کمیسیونی حقوق بشر
- ۱۳۴ گفتار سوم: بررسی نقاط ضعف کمیسیون حقوق بشر
- ۱۳۶ مبحث دوم: شورای حقوق بشر
- گفتار اول: شورای حقوق بشر در گزارش هیأت عالی رتبه‌ی
منصوب از سوی دبیرکل
- ۱۳۷ گفتار دوم: شورای حقوق بشر در گزارش دبیرکل سابق سازمان
ملل متحد (آقای کوفی عنان)
- ۱۳۹ گفتار سوم: شورای حقوق بشر در سند نهایی اجلاس سران در
سال ۲۰۰۵ میلادی
- ۱۴۰ گفتار چهارم: مذاکرات مربوط به شورای حقوق بشر
- ۱۴۱ گفتار پنجم: قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد در
خصوص تأسیس شورای حقوق بشر
- ۱۴۹ بند اول: دیباچه قطعنامه
- ۱۴۹ بند دوم: تأسیس شورای حقوق بشر
- ۱۵۰ بند سوم: ساختار شورای حقوق بشر
- ۱۵۱ بند چهارم: وظایف و اختیارات شورای حقوق بشر
- ۱۵۲ بند پنجم: شیوه‌ی کاری شورای حقوق بشر
- ۱۵۳ گفتار ششم: موضع‌گیری کشورها در برابر شورای حقوق بشر
- بند اول: بررسی موارد اختلاف نظر میان کشورهای در حال
توسعه و کشورهای غربی در خصوص شورای حقوق بشر
- ۱۵۳ بند دوم: موضع ایالات متحده‌ی آمریکا درباره‌ی شورای
حقوق بشر
- ۱۵۵ بند سوم: موضع جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با شورای
حقوق بشر
- ۱۵۶ گفتار هفتم: مقایسه‌ی میان کمیسیون حقوق بشر و شورای
حقوق بشر
- ۱۵۸ بند اول: بررسی شباهت‌های میان کمیسیون حقوق بشر و
شورای حقوق بشر
- ۱۵۹

صفحه	عنوان
	بند دوم: بررسی تفاوت‌های میان کمیسیون حقوق بشر و شورای حقوق بشر
۱۵۹	
۱۶۶	مبحث سوم: کمیسیون تحکیم صلح
۱۶۶	گفتار اول: مبانی تأسیس کمیسیون تحکیم صلح
۱۶۸	گفتار دوم: ماهیت کمیسیون تحکیم صلح
۱۶۹	گفتار سوم: ساختار کمیسیون تحکیم صلح
۱۷۱	گفتار چهارم: شخصیت حقوقی کمیسیون تحکیم صلح
۱۷۱	گفتار پنجم: کارکردهای کمیسیون تحکیم صلح
۱۷۴	نتیجه‌گیری
۱۷۶	نتیجه‌گیری نهایی
	منابع و مآخذ
۱۸۴	۱- منابع فارسی
۱۸۸	۲- منابع انگلیسی

حروف اختصاری

(A) (GA)	
UN General Assembly	مجمع عمومی سازمان ملل متحد
(AJIL)	
American Journal of International Law	مجله آمریکایی حقوق بین الملل
E (Ecosoc)	
UN Economic and social council	شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد
(ED)	
U.S Department of Education	اداره آموزش ایالات متحده آمریکا
(EDS)	
Electronic Data System	سیستم اطلاعات الکترونیکی
(EJIL)	
The European Journal of International Law	مجله اروپایی حقوق بین الملل
(EPIL)	
European Project for Interreligious Learning	طرح اروپایی برای آموزش بین مذاهب
(Et al.)	
The Abbreviation for the Latin Phrase et alii Meaning "and others".	مخفف اصطلاح لاتین به معنی و دیگران
(GAO)	
U.S Government Accountability Office.	اداره محاسبات دولتی آمریکا
(ICJ)	
International court of Justice	دیوان بین المللی دادگستری
(IHR)	
Indian Institute of Human Rights	موسسه هندی حقوق بشر
(IN)	
State of India	دولت هند
(LII)	
Legal Information Institute (At Cornell Law School)	موسسه اطلاعات حقوقی در مدرسه حقوق کرنل
(RES)	

Resolution	قطعهنامه
(S)	
UN Security Council	شورای امنیت سازمان ملل متحد
(ST)	
UN Secretariat	دبیرخانه‌ی سازمان ملل متحد
(T)	
UN Trusteeship Council	شورای قیمومت سازمان ملل متحد
(UN)	
United Nations Organization	سازمان ملل متحد
(UNC)	
United Nations Charter	منشور سازمان ملل متحد
(VOL)	
Volume	جلد
(WTO)	
World Trade Organization	سازمان تجارت جهانی

مقدمه

اکنون بیش از شصت سال از فاجعه‌ی دومین جنگ جهانی که در پی آن نهاد سازمان ملل متحد در دل آرزوهای بشریت جهت تعامل مسالمت‌آمیز و عادلانه کاشته شد، می‌گذرد. پس از شش دهه فعالیت، همواره این پرسش اساسی مطرح بوده است که آیا سازمان ملل متحد به شایستگی عهده‌دار مدیریت مؤثر جامعه‌ی جهانی بوده است یا خیر؟ موانع اصلی تحقق آرمان‌های این نهاد مهم بین‌المللی چه بوده است؟ این سازمان چه ارمان‌هایی برای بشریت داشته است و آیا آنچه که در مقدمه و فصل نخست سند تأسیس آن بعنوان اهداف و اصول سازمان آمده است، به واقع به مرحله‌ی اجرا درآمده است یا خیر؟^۱

اینگونه سؤالات که از سوی اعضای جامعه‌ی بین‌المللی مطرح می‌گردد در واقع نشان‌دهنده‌ی تفکر قایل به لزوم اصلاحات در سازمان ملل متحد می‌باشد. در ارتباط با اصلاحات در سازمان ملل متحد نظرات مختلفی از سوی اعضای جامعه‌ی بین‌المللی طرح شده است که به سه گروه قابل تقسیم است.^۲

۱- گروه اول که وجود سازمان را بی‌فایده دانسته و معتقد است که کشورها خود به بهترین وجه می‌توانند منافع خویش را تأمین کنند و جامعه‌ی بین‌المللی نیازی به این سازمان ندارد.^۳

۲- گروه دوم که خواهان همکاری و تعاون فزاینده‌ی بین‌المللی هستند اما معتقدند که سازمان از اساس زیر سؤال است؛ زیرا با عضویت کشورهای که دارای منافع ملی گوناگون هستند، این سازمان نمی‌تواند و نخواهد توانست بامسایل بین‌المللی مقابله کند. به عبارت دیگر این گروه ضمن اعتراف به نیاز جامعه‌ی جهانی به وابستگی متقابل و همکاری‌های متشکل و چند جانبه، به سازمان ملل متحد به

۱- روحانی، حسن. کتاب مجموعه‌ی مقالات با عنوان اصلاحات در سازمان ملل و راهبرد جمهوری اسلامی ایران، چاپ دوم، مرکز تحقیقات استراتژیک، تهران، ۱۳۸۵، ص ۱۵.

۲- سیمبر، رضا. اصلاحات سازمان ملل متحد پس از جنگ سرد، مجله‌ی سیاست خارجی، تهران، صص ۱۰۱۲-۹۹۲، ص ۹۹۷.

۳- برای نمونه بنگرید به:

Aller, Gary, None Dare call it conspiracy, Rossmoor CA: Concord press, 1977.

عنوان ساز و کاری مؤثر برای مقابله با مسایل بیشمار و پیچیده‌ی جهانی با دیده‌ی تردید می‌نگرد.^۱

۳- گروه سوم که گروه میانه خوانده می‌شود با ترکیب سازمان موافق است و در این راستا به موفقیت‌های سازمان ملل متحد اشاره می‌کند. این گروه به رغم ضعف‌های سازمان خواهان انجام اصلاحات در آن است و معتقد است که باید سازمان ملل متحد را برای نسل‌های آینده تقویت نمود. به این ترتیب در این پژوهش با پیروی از نظرات گروه سوم به بیان ضرورت اصلاحات ساختاری و ماهوی در سازمان ملل متحد پرداخته خواهد شد.

هدف

هدف از تدوین این پایان‌نامه (در چهارچوب مطالب مندرج در مقدمه) پاسخ دادن به این سؤال اساسی می‌باشد که ضرورت اصلاحات در سازمان ملل متحد از چه جهت است و این اصلاحات بایستی به چه شیوه‌ای انجام شود؟

در این راستا سؤالات فرعی دیگری نیز قابل طرح است از جمله اینکه:

- ۱- اصلاحات در سازمان ملل متحد در چه نهادهایی و چگونه باید صورت بگیرد؟
- ۲- چه نهادهایی در دو دهه‌ی اخیر در چهارچوب سازمان ملل متحد به وجود آمده‌اند و ضرورت به وجود آمدن این نهادها چه بوده است؟

در پاسخ به سؤالات فوق فرضیات ذیل مطرح و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند:
در پاسخ به سؤال اصلی مطرح شده در فوق باید گفت که هدف اصلی از تأسیس سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ میلادی، حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و جلوگیری از به وجود آمدن جنگ جهانی سوم بود. اما اهدافی که امروزه سازمان ملل متحد به دنبال دستیابی به آنهاست به علت تفاوت مشکلات قرن ۲۱ با سال ۱۹۴۵ میلادی، تا حدود زیادی دگرگون شده است.

مواردی که امروزه به عنوان تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی تلقی می‌شوند بسیار فراتر از توسل کشورها به جنگ و اقدامات نظامی است. مسایلی چون فقر، گسترش بیماری‌های واگیردار، تخریب محیط زیست، افزایش تمایل کشورها در دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای، رادیولوژیک، شیمیایی و بیولوژیک، ظهور تروریسم به عنوان یک عامل قوی در تضاد با نظم جامعه‌ی بین‌المللی، افزایش وقوع جرایم سازمان یافته بین‌المللی و ... بعنوان بزرگترین چالش‌هایی که امروزه سازمان ملل متحد یا آنها رو به‌روست مطرح می‌باشند. لذا به دلیل تفاوت

۱- برای نمونه بنگرید به:

Hazard, Shirley, *Defeat of an Ideal: A Study of the Self- Destruction of the United Nations*, (London: Macmillan, 1973); Max Habicht, *the Abolition of war*, (Paris: Club Humaniste, 1986)

مشکلات دنیای امروز با آنچه که در سال ۱۹۴۵ میلادی مطرح بود و لزوم هماهنگی این سازمان با فضای قرن بیست و یکم و نیز افزایش تعداد اعضای سازمان ملل متحد از ۵۱ عضو در سال ۱۹۴۵ میلادی به ۱۹۲ عضو در سالهای اخیر و لزوم پاسخگویی این سازمان به مسایل ناشی از افزایش عضویت، انجام اصلاحاتی در این سازمان ضروری به نظر می‌رسد.

در پاسخ به قسمت دوم سؤال باید گفت که این اصلاحات به شیوه‌های مختلفی ممکن است صورت بگیرد. منشور سازمان ملل متحد به موجب مواد ۱۰۸ و ۱۰۹ شیوه‌های تغییر و اصلاح را مقرر می‌دارد. به موجب ماده ۱۰۸، هر گونه تغییر و اصلاح منشور وقتی نافذ و لازم‌الاجرا است که به موجب رأی $\frac{2}{3}$ اعضای مجمع عمومی مورد قبول قرار گرفته باشد که این دو سوم بایستی شامل رأی مثبت پنج عضو دائمی شورای امنیت نیز باشد. چنانکه ملاحظه می‌شود تغییر منشور بطریق رسمی حاوی تشریفات دشواریست از این رو در بیشتر موارد تغییر در سازمان ملل متحد از طرق دیگری صورت گرفته است. شیوه‌هایی که به موجب آن تغییرات حاصل شده است را می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد:

۱) عدم اجرای مقررات منشور: یکی از صور تغییر منشور عدم اجرای مقررات آن توسط اعضاء یا ارگانهای سازمان ملل است. در پاره‌ای موارد ارکان این سازمان از اجرای مفاد منشور خودداری کرده یا عملاً از اجرای آن عاجز مانده‌اند مثالی که فوراً به ذهن می‌رسد ماده ۴۳ منشور است. به موجب این ماده کشورهای عضو می‌بایستی طبق موافقت نامه‌های خاص، نیروهای مسلح کمک و تسهیلات لازم را به منظور حفظ صلح و امنیت بین‌المللی در اختیار شورای امنیت سازمان ملل قرار دهند ولی کشورهای بزرگ پس از سالها مذاکرات بی‌حاصل توفیق پیدا نکرده‌اند تا درباره اموری چون تعداد نیروها، قرارگاه عمومی و درجه آمادگی آنها با یکدیگر توافق کنند. در نتیجه قراردادهایی که در ماده ۴۳ به آن اشاره شده هنوز وجود خارجی نیافته است.

۲- تفسیر منشور: تفسیر منشور یکی دیگر از شیوه‌های تغییر در سازمان ملل متحد است. در کنفرانس سانفرانسیسکو مرجع ویژه‌ای برای تفسیر منشور تعیین نگردید و به موجب گزارش کمیته دوم از کمیسیون چهارم کنفرانس سانفرانسیسکو، ابتکار به عهده ارکان و اعضای سازمان ملل گذارده شد تا ضمن عملیات روزمره خود به تفسیر مقررات منشور که ناظر بر وظایف آنها است بپردازند. به عنوان مثال می‌توان به تفسیر بند ۳ ماده ۲۷ منشور در مورد اخذ رأی در شورای امنیت نام برد که به موجب آن شورای امنیت رویه‌ای را اتخاذ کرد که به موجب آن رأی ممتنع یا غیبت یک عضو دائمی وتو محسوب نمی‌گردد.

۳- عقد قراردادهایی که جانشین یا مکمل مواد منشور شده است: سومین شیوه تحول و رشد منشور انعقاد قراردادهایی است که در حقوق و وظایف اعضای سازمان ملل تأثیر گذارده بی‌آنکه متن منشور تغییر کرده باشد. هدف مدونین منشور سازمان ملل، حل مسئله

امنیت دستجمعی در مقیاس جهانی بود. به این منظور دولتهای عضو موظف بودند نیروهایی در اختیار شورای امنیت قرار دهند تا شورای امنیت که پاسدار اصلی حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است در هر لحظه برای مقابله با تجاوز آماده باشد. به علت عدم اجرای مقررات منشور در این زمینه، کشورهای عضو به سیستم امنیت منطقه‌ای گرایش پیدا کرده‌اند مانند پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو).

۴- ایجاد ارگانهای تابعه: حق تشکیل ارگانهای تابعه به موجب مواد ۲۲ و ۲۹ منشور پیش‌بینی شده است که این اختیار به مجمع عمومی و شورای امنیت و شورای اقتصادی اجتماعی داده شده است.

به عنوان مثال مجمع عمومی به موجب "قطعنامه اتحاد برای صلح" ارگانهای فرعی از قبیل کمیته نظارت بر صلح و کمیته اقدامات دستجمعی تشکیل داد که اولی مسئول بازرسی در مناطق بحرانی و ارسال گزارش به مجمع عمومی است و دومی مسئول طرح و برنامه‌ریزی و هدایت عملیات حفظ صلح سازمان ملل متحد است.

(۱) در پاسخ به سؤال اول به نظر می‌رسد ضرورت اصلاحات در سازمان ملل متحد در کلیه ارکان اصلی این سازمان احساس می‌شود.

هم در گزارش دبیر کل سازمان ملل آقای کوفی عنان در سال ۲۰۰۵ و هم در گزارش هیات عالی رتبه منصوب از سوی دبیر کل که مأمور شدند علاوه بر بررسی تهدیدات جاری علیه صلح و امنیت بین‌المللی، روش‌هایی را نیز جهت تقویت سازمان ملل متحد پیش نهاد نمایند و هم در قطعنامه^۱ (A/60/L.1) مصوب مجمع عمومی که حاصل اجلاس جهانی سران در سال ۲۰۰۵ میلادی می‌باشد به ضرورت اصلاحات در ارکان اصلی سازمان ملل متحد اشاره شده و پیشنهادهاتی جهت این اصلاحات مطرح شده‌اند.

۲- در ارتباط با سؤال دوم باید گفت که در دو دهه اخیر مهمترین نهادهایی که جهت پاسخگویی به نیازهای روز جامعه بین‌المللی به وجود آمده‌اند عبارتند از کمیسیون تحکیم صلح و شورای حقوق بشر. هدف اعلامی از ایجاد کمیسیون تحکیم صلح، کمک به کشورهای است که به تازگی جنگ و درگیری را پشت سر گذاشته‌اند. گفته می‌شود حداقل نیمی از کشورهای که دوران جنگ و درگیری عمده را پشت سر گذارده‌اند به دلیل مشکلات باقی مانده از دوران جنگ و درگیری و نبود ظرفیت زمامداری و سازندگی در عرض چند سال مجدداً به چنگال جنگ و خونریزی بازگشت می‌کنند.

۱- قسمت پنجم قطعنامه: بند ۱۴۶- ما تعهد خود برای تقویت سازمان ملل با توجه به افزایش کارایی و اقتدار همچنین ظرفیت آن برای بررسی مؤثر، تمام چالشهای زمان طبق مقررات منشور را مجدداً تأکید می‌کنیم. ما مصمم هستیم تا نهادهای بین حکومتی سازمان ملل را تقویت کنیم و آنها را با نیازهای قرن ۲۱ وفق دهیم.

نهاد دیگر به وجود آمده عبارت است از شورای حقوق بشر که در واقع جایگزین کمیسیون حقوق بشر می‌باشد. به علت انتقاداتی که نسبت به کمیسیون حقوق بشر مطرح می‌گردید، شورای حقوق بشر ایجاد گردید.

سابقه علمی

شاید ارائه‌ی تاریخی دقیق از شروع «تفکر قائل به لزوم اصلاحات» در سازمان ملل متحد کار صحیحی نباشد؛ زیرا این فکر از همان لحظات تهیه‌ی پیش‌نویس منشور در ذهنیت بسیاری از نمایندگان کشورها وجود داشته است. با وجود این، می‌توان مقاطعی از این امر را به صورت یک روند تاریخی ذکر کرد. برای مثال، شاید بتوان اولین تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل متحد را در پژوهش منتشر شده از سوی کمیته‌ی مخارج سنای^۱ آمریکا در سال ۱۹۴۷ میلادی مشاهده نمود که در آن از جمله از مشکلات بسیار ناشی از دوباره‌کاری‌ها، هماهنگی‌های ضعیف، رشد سریع برنامه‌ها و بدنه‌ی اداری سازمان ملل متحد انتقاد شده بود. رشد سریع تعداد اعضای سازمان ملل در دهه‌های ۵۰ و ۶۰ میلادی، زمره‌های مرتبط با افزایش تعداد اعضای غیردایم شورای امنیت را مطرح نمود. در سال ۱۹۶۳ میلادی، مجمع عمومی دو قطعنامه به شماره‌های ۱۹۹۰^۲ و ۱۹۹۱^۳ را به تصویب رساند که اولی مربوط به پذیرش عضویت کشورهای جدید آفریقایی و آسیایی در مجمع عمومی و دومی بیانگر افزایش اعضای غیردایم شورای امنیت از ۶ عضو به ۱۰ عضو بود.

در سالهای اخیر نیز دستیابی به یکپارچگی بیشتر یکی از طرحهای اصلاحی کوفی عنان دبیر کل سابق سازمان ملل متحد بود که در سال ۱۹۹۷ میلادی مطرح شد.

در این راستا اهدافی که او دنبال می‌کرد عبارت بودند از: تبدیل سازمان ملل به نهادی کوچکتر، مؤثرتر، کارآمدتر و پاسخگوتر به خواسته‌ها و نیازهای اعضایش و در نهایت اتخاذ دیدگاهی واقع‌گراتر نسبت به اهداف و تعهدات آن سازمان. برای دستیابی به این اهداف دبیر کل ادارات، برنامه‌ها و صندوق‌های سازمان ملل متحد را تحت چهار بخش ساماندهی کرد. این بخش‌ها عبارت بودند از: صلح و امنیت، امور اجتماعی و اقتصادی، مسایل انسان دوستانه و توسعه. اقدامات او به ایجاد گروه امور اجتماعی و اقتصادی و دفتر یکپارچه‌ای برای مبارزه با جنایت، موادمخدر و تروریسم در وین انجامید.

در ادامه‌ی روند اصلاحات در سپتامبر سال ۲۰۰۰ میلادی اجلاس هزاره‌ی سازمان ملل متحد تشکیل و بر لزوم اصلاحات در این سازمان تأکید شد. در دوم سپتامبر سال ۲۰۰۴،

1-Senate Committee on Expenditures in the Executive Departments

2-Question of the Composition of the General Committee of the General Assembly: Amendments to rules 31 and 38 of the Assembly's Rules of Procedure, 1990 (XV III)

3-Question of Equitable Representation on the Security Council and the Economic and Social Council 1991 (XVIII)

گزارش هیأت عالی رتبه تعیین شده از سوی دبیرکل با عنوان «تهدیدات، چالش‌ها و تغییر؛ دنیایی امن‌تر: وظیفه مشترک ما» منتشر شد که حاوی پیشنهادهای جهت تحول در سازمان ملل متحد بود. در ۲۱ مارس ۲۰۰۵ آقای کوفی عنان گزارش خود را تحت عنوان «برای آزادی بیش‌تر: به سوی توسعه، امنیت و حقوق بشر» منتشر نمود و طی آن با برشمردن نقاط ضعف سازمان ملل متحد، پیشنهادهای جهت تقویت این سازمان جهانی بیان نمود.

در سپتامبر سال ۲۰۰۵ میلادی اجلاس سه روزه ی سران کشورها در سازمان ملل برگزار شد و در قطعنامه ی (A/60/L.1) مصوب مجمع عمومی بر لزوم اصلاحات در این سازمان تأکید شد. در ۲۰ دسامبر ۲۰۰۵ میلادی کمیسیون تحکیم صلح تأسیس شد و در ۱۵ مارس سال ۲۰۰۶ میلادی نیز مجمع عمومی با تصویب قطعنامه (A/60/L.48) شورای حقوق بشر را تأسیس نمود.

لازم به ذکر است که هرچند با توجه به نکات درج شده در فوق، گزارش‌های تهیه شده توسط سازمان ملل متحد یا کشورهای عضو، قطعنامه‌های مجمع عمومی، کتابها و مقالات انگلیسی منابع متعددی در زمینه اصلاحات در سازمان ملل متحد وجود دارند، اما منابع اندکی به زبان فارسی در زمینه تجزیه و تحلیل مسایل مربوط به اصلاحات در سازمان متحد وجود دارند که بیشتر از دیدگاه‌های سیاسی به موضوع پرداخته‌اند و بر این اساس تدوین یک پایان نامه ی کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل در راستای موضوع مزبور می‌تواند آثار مفیدی را به همراه داشته باشد.

کتابی در پاییز سال ۱۳۸۵ با عنوان اصلاحات در سازمان ملل متحد و راهبرد ایران توسط مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام در تهران منتشر شده که در واقع مجموعه‌ای از مقالات است که تحت نظر دکتر رضا موسی‌زاده گردآوری و تنظیم شده است. در مقالات موجود در این کتاب بیشتر به بیان تاریخچه ای از روند اصلاحات در سازمان ملل متحد پرداخته شده و بیشتر به بررسی مسئله از لحاظ سیاسی توجه شده و به بیان دیدگاه‌های متفاوت اعضای سازمان ملل متحد از جمله آمریکا و یا اعضای جنبش عدم تعهد از جمله ایران با توجه به منافع آنها بسنده شده است و به چگونگی ایجاد کمیسیون تحکیم صلح و مسایل مربوط به آن اشاره‌ای نشده و در واقع به تجزیه و تحلیل بحث از دیدگاه حقوقی به میزان کافی پرداخته نشده است و از سایر ارکان سازمان ملل متحد چون مجمع عمومی، شورای اقتصادی اجتماعی و لزوم اصلاحات در آنها سخنی به میان نیامده است.

کتاب دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد، کتاب تحولات سازمان ملل متحد اثر دکتر هوشنگ مقتدر می‌باشد که انتشارات فرمند در تهران در سال ۱۳۴۸ منتشر کرده است. در این کتاب به شکل‌گیری رویه‌های اشاره شده که از طریق آنها برخی تحولات در سازمان ملل متحد بوجود آمده، بدون اینکه در منشور تغییری ایجاد شده باشد. از آنجا که سالهای زیادی از چاپ